

Ксенія Гавриловська

*Кафедра практичної психології та психотерапії
Соціально-психологічний факультет
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

ПОЛІТИЧНИЙ АБСЕНТЕЇЗМ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

У сучасній українській політиці кожен процес виборів (як парламентських, так і президентських) традиційно перебуває в центрі уваги громадськості. Величезну цікавість викликають всі етапи цього процесу: від передвиборчої агітації до поствиборчих скандалів. Всі нюанси виборів широко висвітлюються в пресі, обговорюються на різноманітних ток-шоу та круглих столах, супроводжуються масовими акціями, є предметом глибокої аналітичної роботи сотень фахівців.

Виборчий процес є дійсно бурхливим та емоційним, проте він ніколи не супроводжується високим рівнем явки виборців на дільниці для голосування. Складається враження, що для українців емоційне переживання процесу виборів є більш важливим, ніж реальна участь у ньому. Ось деякі офіційні дані про участь у голосуванні: явка виборців на дільниці під час проведення парламентських виборів становила 65,22% у 2002 році, 57,94% у 2007, 57,98 % у 2012, 52,42% у 2014 році. Участь у виборах Президента України в 2014 році взяли 60,3% населення нашої держави, і це один із найвищих показників за всю історію президентських виборів в Україні.

Відсутність участі у виборах в наукових колах отримала назву «політичний абсентеїзм» (від лат. *absentia* – відсутність). Традиційно цей феномен визначають як ухилення виборців від участі в голосуванні під час виборів. Позитивним аспектом політичного абсентеїзму є те, що він може розглядатися у якості критерію демократичності суспільства. Дійсно, в тоталітарних країнах політичний абсентеїзм неможливий як явище: голосують всі, незалежно від настрою, стану здоров'я, смаків чи вподобань. Явка на дільниці для голосування складає 85-100%, і результати такого голосування є легко передбачуваними. Більшість демократичних країн демонструють доволі низькі показники участі у виборах, що може свідчити не лише про свободу волевиявлення, але і про досить негативні явища: негативне ставлення до політичної системи в цілому (бойкотування виборів), незадоволеність можливостями політичного вибору, відчуження людини від влади, втрату інтересу та довіри до політичної діяльності. Зрештою, наслідками політичного абсентеїзму

можуть стати як політична апатія, так і політичний екстремізм як показники нелегітимності існуючої влади.

Розрізняють різні види абсентеїзму: пасивний (байдужість до політичного процесу і відчуження від нього як форма схвалення існуючої політичної ситуації) та активний (форма виразу незадоволення владою, протест, недовіра, негативне ставлення до влади). Крім того, абсентеїзм буває умисний (свідоме небажання брати участь у виборах) та ситуативний (серед абсентеїстів чимало тих, хто прийняв рішення не брати участь в голосуванні в останній момент під дією випадкових обставин) [1, с. 217].

Причини політичного абсентеїзму можуть бути соціальними (домінування особистих інтересів над суспільними, глобалізація, що призводить до відмирання старих форм легітимації влади, та сприяє виникненню нових можливостей політичної участі) [2, с.309]; демографічними (до політичного абсентеїзму молодь схильна набагато більше, ніж люди старшого віку); політичними (наявність дійсної конкуренції політичних сил, конкуренція між кандидатами, партіями, які реально спроможні щось змінити); психологічними (низький рівень довіри до політичних інститутів і процесів, сумніви в можливості вплинути на хід політичного розвитку держави, соціальна пасивність) [3, с.113]; історичними (у радянський період мало місце відчуження від народу з боку самої влади, яке трансформувалося в самовідчуження громадян через неефективність демократичних механізмів).

Отже, політичний абсентеїзм зумовлений різними причинами, серед яких найбільш важливими є втрата довіри до державних органів влади, низький рівень політичної компетенції виборців, та значимості результатів виборів для громадян, загальне розчарування у спроможності політиків бодай щось змінити на краще. Абсентеїзм є негативним явищем, оскільки знижує легітимність влади і свідчить про відчуження громадян від держави. Зростання рівня політичного абсентеїзму - це індикатор недосконалості політичної системи, зростання недовіри до демократичних інститутів, наростання соціальної напруженості в суспільстві, показник наявності політичної кризи в суспільстві.

Бібліографія

1. Арина К. Абсентеизм в политике: причины и последствия / К.И. Арина // Ученые записки казанского университета. – Т. 156, кн. 1. Гуманитарные науки, 2014. – С. 214–220.
2. Гидденс Э. Последствия современности / Энтони Гидденс – М. : Праксис, 2011. – 343 с.
3. Гозман Л. Политическая психология / Л.Я. Гозман, Е.Б. Шестопал – М. : ИНФРА-М, 2002. – 448 с.